

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za celo leto 60 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 4. avgusta 1933.

Upravištvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
 Poštočekovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Slovenski jubilej — slovenski mož

V nedeljo 30. julija t. l. so praznovali Slovenci 1900letnico Odrešenja.

Ljubljano so napolnili preprosti slovenski ljudje; starci in stare žene, možje in matere z otroki v naročjih, krepki fantje in brhka dekleta so prišli od blizu in iz daljnih slovenskih vasic v teh časih, ko kupuje slovenski kmečki in delavski človek še soli le za 50 par, v Ljubljano v takih množicah kot jih doslej še ni bilo v slovenskem središču. Prišli so na svoje stroške, iz prepričanja, iz idealizma.

Na ljubljanskem stadionu je bral biserno mašo sivolasi nadškof dr. Anton B. Jeglič — slovenski mož. Tudi njega je hotel počastiti slovenski narod.

Zaradi tega je duševne razklanosti med nami toliko kot je ni bilo nikoli doslej, zaradi tega omahuje slovenstvo med slovenskim razumnistvom. Zaradi tega se nam zdi prav, da se ozremo po značajih in železni doslednosti, kar jih je bilo in jih je še med nami. Če bi vsak Slovenec, kar nas je, ostal značajan, dosleden in delaven in bi čutil s svojim narodom brezpogojno — pa naj bi bil kakršnegakoli prepričanja,

Nadškof dr. A. B. Jeglič ni mož tiste aristokratske miselnosti kot je bil hrvaški vodnik Jos. J. Strossmayer. Ni mu bila pred očmi visoka reprezentanca slovenstva kot Strossmayerju, ki je ustanavljal Hrvatstvo najvišje kulturne zavode in je bil v bistvu človek renesanse. Nadškof dr. A. B. Jeglič je mož iz ljudstva, ljudskega duha, demokrat v vsem delu in mišljenju. Je človek iz naroda, iz slovenske kmečke hiše, ki je čutil bolečino našega preprostega človeka, za katerega blagor je delal v cerkvi in zunaj cerkve. Zato je zrastel iz korenin slovenskih množic, zato bodo razumeli njegovo delo in življenje preprosti slovenski ljudje bolj kot takimenovani premožni stanovi. Kot mož iz ljudstva je branil tudi slovenske narodne pravice, ne zaradi prestiža, ampak iz prepričanja, da naravnih pravic ne gre kratiti nikomur in da je taka obramba pravna dolžnost in zapoved za vsakogar. To je pa ravno najtrdnjša podstava vsake narodnosti in te osnove nima danes pri nas noben tistih ljudi,

Nadškof dr. Jeglič je prav zato velik Slovenec in so njegova dela zgodovinskega, nadčasovnega pomena.

Svoj poklic je izvrševal iz prepričanja. Šel je v Bosno, v najpreprostejšo, skoraj misijonske razmere, kjer je opravljal najtežavnejšo duhovniško služ-

bo. Ko je bil leta 1898 imenovan za ljubljanskega škofa je takoj reorganiziral duhovništvo in duhovno življenje vernikov z odločnostjo, da je pri nasprotnikih našel na hud odpor. Brigati se je začel za slovensko družino, za gospodarsko organizacijo, za prosvetno delo med ljudstvom in ga je podpiral. Nasprotniki so ga ovajali na vseh koncih, pa se ni udal, ampak je stal pokoncu, pravi gorenjski, slovenski značaj, ne diplomat in ovinkar, pač pa mož, ki se ne poda. Pod njegovo pastirsko palico se je razvil in razrastel dr. Janez Ev. Krek, veliki slovenski vodnik, ki ga je še mrtvega l. 1917 sprejel v svoj škofovski dom, da je ležal pod njegovo streho na mrtvaškem odru.

Največje versko-prosvetno delo nadškofa dr. Jegliča je ustanovitev prve čisto slovenske gimnazije s konviktom v št. Vidu nad Ljubljano, ki je bila odprta leta 1905. Z velikanskimi težavami je postavil to veliko podjetje, ki je imelo in ima še danes velik pomen za slovensko stvar. Spisati je dal in založil je prve slovenske učne knjige za vso gimnazijo. Leta 1918 je ugotovil predsednik društva slov. profesorjev tole: »Brez škof. gimnazije v št. Vidu ne bi leta 1918, ko smo Slovenci čez noč dobili slovensko srednjo šolo, imeli slovenskih učnih knjig.« Založil je Doklerjev grško-slovenski slovar, od l. 1923—1925 je izdal 401.000 dinarjev za tiskanje Wiesthalerjevega lat.-slov. in slov.-latinškega slovarja, ki zaradi gmotnih težav do danes še ni dogotovljen in je Wiesthaler sam imenoval dr. Jegliča »največjega dobrotnika slov. naroda v tej dobi«. — Nadškof dr. Jeglič je sam pisal brošure in pa knjige za Mohorjevo družbo, vselej misleč na široke slovenske množice in na preprosto ljudstvo.

Bil je delavec, ne knez. Sam je hodil okoli, celo na Westfalsko, sam je spovedoval in opravljal dušno pastirstvo. Skromen zase, brez potreb, mož

iz ljudstva, je dajal potrebnim in dajal za narodne namene. Bil je prvi, ki je dal večji dar (15.000 kron) Narodni galeriji ob ustanovitvi že leta 1918.

Nadškof dr. A. B. Jeglič pa je gotovo v dolgi vrsti slovenskih škofov eden tistih, ki se je brez ozira postavil za slovenske pravice v bran državnim oblastnikom. Že leta 1917, ko je povabil zastopnike slovenskih strank, da so skupno z njim podpisali majsko deklaracijo (sam jo je podpisal prvi), je zbudil veliko deklaracijsko gibanje med vsem slovenskim narodom in je odločilno vplival na vso slovensko duhovščino, da se je vrgla v boj za majniško deklaracijo. Leta 1919 je šel na čelu deputacije slovenske vlade v Pariz k Wilsonu in nato še sam v London, da bi odvrnil nesrečo, ki je pretila Slovincem v Primorju in na Koroškem, pa nas je pozneje res zadela.

nam je treba:

- 1.) pokončnih mož, ki vedo, kaj hočejo;
 - 2.) značajev, ki se ne vklonijo in niso bilke v vetru;
 - 3.) nesebičnih ljudi, ki so nepodkupljivi in ne poznajo Judeževih grošev;
 - 4.) delavcev, ki se ne ustrašijo nobenega dela za svoj narod, tudi ne najnavadnejšega;
 - 5.) skromnih in preprostih mož, ki razumejo ljudstvo in ljudstvo razume nje, ker jim gre za stvar, ne pa za slavo in priznanje;
 - 6.) ljudi, ki so v vsem svojem bistvu demokratični;
 - 7.) mož, ki so globoko zasidrani v pravdom.
- Teh 7 lastnosti pa ima nadškof dr. A. B. Jeglič.

A. B.

Vsem, ki vam je obstoj neodvisnega, odločno našega, notranji naši koncentraciji službečega lista pri sre, podprite nas z rednim plačevanjem naročnine!

Opoklost našega občinstva

Slabo je, če človek precenjuje svoje telesne in umske moči, svojo civilizacijo in kulturo, ker ga to zavaja v malomarnost in zanikarnost. Prav tako pa tudi ni dobro, če ne zna pravilno ceniti vrednosti in pomena teh in takih dobrin. Kajti eno ko drugo ima psihološko nujno za posledico, da začneja človek te dobrine maliti, zanemarjati in s tem izro-

čati propadu in poginu.

Res ne spadamo med tiste, ki bi svojo sodobno zahodnoevropsko civilizacijo in kulturo precenjevali, ki bi verjeli v njeno popolnost. Danes, po tem strašnem svetovnem pokolju, spričo te stvarne in npravnstvene stiske brez primere, imamo zato manj razloga, ko kadarkoli.

Ljudsko vseučilišče

V Sloveniji imamo precej šol, nižjih, srednjih in višjih, strokovnih in takih, ki nudijo mlademu, učečemu se človeku dovolj prilike za izobrazbo, ki mu je potrebna za življenje. Res je sicer, da nam manjka še ta ali ona vrsta šol, vendar pa ničesar bolj ne pogrešamo kakor ljudskega vseučilišča, kjer bi se mogli zlasti tisti izobraževati ali pa izpopolnjevati svoje znanje, katerim usoda ni bila tako naklonjena, da bi lahko posečali vsaj srednjo šolo. Maribor ima pač nekako ljudsko vseučilišče, toda kolikor sem mogel opazovati njegov razvoj v času svojega kratkega bivanja v Mariboru in pa po časniških poročilih, mariborsko ljudsko vseučilišče ne nudi smotrne in sistematične izobrazbe. Razna predavanja nudijo bolj izpopolnitev znanja takim, ki so končali vsaj že srednjo šolo, kakor tistim, ki jim manjka osnovno znanje za razumevanje raznih problemov in dogodkov v sedanjosti in preteklosti.

Ljudsko vseučilišče namreč ne bi smelo biti predavalnica, kjer predavajo razni strokovnjaki, kar pač pride slučajno na vrsto, temveč bi moralo imeti organizirane sistematične kurze raznih tujih jezikov, pa tudi slovenskega jezika, pregleda tuje in domače književnosti, politične in kulturne zgodovine, zemljepisja, naravoznanstva, matema-

tike, umetnostne zgodovine itd. Ljudsko vseučilišče bi moralo biti tedaj šola, kjer bi si obiskovalci lahko pridobili znanje iz raznih ved od osnovnih početkov, ne pa predavalnica za dociranje raznih strokovnjakov.

Oglejmo si samo en primer, n. pr. slovenščino. Slovenščino bi lahko razdelili na dva kurza; v prvem bi strokovnjak-slovnica predaval o zgodovini slovenskega jezika, potem pa z učenci sistematično predelal vso slovnico, ki je človeku potrebna v življenju za pisanje raznih pisem, strokovnih sestavkov, sestavljanje poročil, prošenj itd., kajti na žalost moramo ugotoviti, da piše celo marsikateri slovenski inteligent tako slabo slovenščino, polno slovniških napak, da se moramo tega sramovati; v drugem kurzu pa bi spet strokovnjak-literarni zgodovinar predaval o razvoju slovenske književnosti od prvih početkov našega pismenstva, do literarnih umetnin sedanjega časa. Vsa ta predavanja pa bi se ne smela vršiti na ta način, da predavatelj samo predava, poslušalci, oziroma boljše, obiskovalci ljudskega vseučilišča pa samo poslušajo, temveč bi morali poslušalci kakor pravi učenci tudi aktivno sodelovati, kakor mora to tudi učenec v šoli. Na ta način, in če bi se predavatelj potrudil, da bi navajal čim več praktičnih primerov, bi mogel zlasti odrasli obiskovalec pridobiti v enem letu toliko znanja, ki je človeku v

slovenščini potrebno v vsakdanjem življenju. Podobno bi bilo tudi pri drugih predmetih.

Prepričan sem, da bi tako ljudsko vseučilišče vse bolj izpolnjevalo svojo nalogo, kakor dosejanja ljudska vseučilišča, to je, nuditi slehernemu izobrazbe željnemu možnost, izpopolniti svoje znanje, oziroma dati mu priliko, da si tudi z minimalno poprejšnjo izobrazbo pridobi vsaj toliko splošnega znanja, ki bi ga moral imeti v kulturnem narodu vsak odrasel človek. Dolžnost naših kulturnih društev je, da organizirajo po vseh večjih krajih ljudska vseučilišča na tej osnovi, za manjše krčje pa, kjer bi ne bilo na razpolago dovolj predavateljev-strokovnjakov, da osnujejo dopisno ljudsko vseučilišče. Stroški za take ustanove bi se mogli kriti deloma s podporo raznih oblasti, deloma pa z minimalno članarino, ki bi pa morala biti tako nizka, da bi bil obisk ljudskega vseučilišča res slehernemu omogočen. Upajmo, da bo vsaj Ljubljana kot prestolnica slovenskega naroda čim prej osnovala tako vseučilišče, ki naj postane potem matica in vzor vsem drugim v Sloveniji.

—k—

Morala našega časa

Sedim na gostilniškem vrtu. Večer je. Radio prenaša iz bogve kje razno glasbo, petje, igre. Nato sledi dnevno poročilo o vremenu, o kurzu

Ali vendar — priznavamo to evropsko kulturo, ker vidimo njene čiste duhovne vrednote skozi vso nesnago, ki so jo nanesli nanjo ljudje, ki jim je bila dana moč in oblast, a ki črtijo to kulturo prav zaradi tega, ker je nevarna njihovi moči in oblasti.

To nam je prišlo na misel, ko smo brali te dni v ljubljanskih dnevnikih poročilo o predavanju nekega zamorca v Ljubljani. Temu zamorcu je ime Kola Ajayi in je baje inženjer, pri čemer naj zaradi jasnosti povemo, da v Angliji in angleških kolonijah inženjerski naslov ni zavarovan, in da se lahko imenuje inženjerja vsak strojnik in mehanik ali šofer. Ta Kola Ajayi je torej predaval o Afriki. Po poročilih lahko sklepamo, da v tem pogledu ni vedel povedati niti toliko, kakor kakšen povprečen popotnik.

Toda vse to še ni važno, in če bi ne bilo drugega, bi lahko šli mimo tega predavanja, kakor gremo mimo stotin podobnih »kulturnih« privlačnosti.

Zapisati pa je vredno, kar nam pripovedujejo nekateri časnikarski občutkarji o »višku napetosti« pri tem predavanju. Ta višek je nastopil menda kar dvakrat: ko je zamelec rohnal nad neposlušnim skioptikom in ko je razodel ljubljanski opokli družbi, da je v Evropi več divjakov, ko v Afriki. Navdušenje se je baje sprevrglo kar v vihar, in nežni spol je zamorca malone vzdignil na rame in ga nosil po dvorani.

Napačno bi bilo komurkoli, torej tudi zamorcem, očitati, da niso storili in dosegli, česar niso mogli. Tudi ne stojimo na nobenem plemenskem stališču, če ugotovimo dejstvo, da se prav zamorci — v nasprotju z drugimi temnopoltimi plemeni — niso nikjer iz lastne moči povzpeli na višjo stopnjo kulture, da so celo plemena, s katerimi so se pomerjali, potisnili navzdol. Celotno znanstvenik-dušeslovec, kakor je Forel, govori o njihovi umski manjvrednosti, in zdi se, da je bilo svetopisemsko preklestvo Kanaana tudi dušeslovno opazovano in dognano. Danes omahuje vsa Afrika zamorcev med prvobitno malokulturnostjo in nedoumljeno,

opiče posnemano evropsko civilizacijo. Posamezni zamorci pa si služijo kruh iz čudnolikeosti svojega stanja. Včasih so nastopali v cirkusih kot poziralci ognja in s podobnimi čarovnijami. Otroci smo zijali vanje. Zdaj pa prihajajo kot predavatelji. In opokli, omejeni meščani se navdušujejo nad njimi.

Če bi bil g. Kola pripovedoval o evropskem divjaštvu in zamorski kulturnosti kje v Ameriki in Angliji, bi ga bili vrgli z dvorane, in to bi bilo še najmanj, kar bi se mu utegnilo zgoditi. Pri nas so mu ploskali. Pa bi človek skoraj res rekel, da je imel Kola prav, vsaj glede njih.

Prihodnjič se bo oglašil v Ljubljani kak junaki Arnavt, razglasil Slovence za barbore, ki naj se gredo v Albanijo kulture učiti, in »občinstvo« mu bo ploskalo, napredno ženstvo kajpada na čelu. Še za častnega člana »Prvega jugoslovenskega društva za narodno ujedinjenje« ga bodo imenovali.

Je pač še veliko manjvrednostnega, podložniškega duha med Slovenci. Odtod tudi naš položaj: kdo naj upošteva človeka, ki mu lahko pljuneš v obraz, pa se ti bo prijazno nasmehnil: »Kakšen šaljivec!«

Pa tudi sicer je značilno to predavanje, ali bolje, sprejem tega predavanja od našega občinstva. Označuje strahotno nezavednost glede našega kulturnega poslanstva, evropskega sploh in slovenskega posebej. Zakaj tak je zakon zgodovine in duše narodov: kadar trčita skupaj dve različni kulturi, mora ena propasti, in to ni vselej nižja. Kajti v naravi zlitja je, da zaduši večja množina manjšo, količina kakovost.

V tem je tudi skrivnost boja med Zahodom in Vzhodom. Res, tudi različne kulture se lahko oplojavajo: toda nikoli ne z zlitjem, ampak vedno le posredno, v rahlem, svobodnem dotiku. Samo pri takem vseskozi svobodnem dotiku ohrani lahko manjša množina kakovost in jo še stopnjuje — v korist sebi, a tudi človeštvu.

Lastno žito uničuje, tuje — kupuje

Kajpada je to Amerika, dežela protislovij, nebrzdanosti, grotesk.

Te dni je naložila prevozna ladja v Rotterdamu 6000 ton evropske rži, da jo prepelje v Ameriko.

Kdor je bral mesec za mesecem, kako Amerika uničuje lastno žito, ker ga ne more prodati, kako ga siplje v morje, kuri ž njim peči, stroje, lokomotive, mu ne more biti razumljiva ta novica. Bržkone gre za kak poslovni trik, si misli, ali za kakšno ameriško ekscentričnost. In gre mimo teh in takih novic k drugim bolj zanimivim in zlasti bolj — jasnim in umljivim.

Pa vendar ni ta novica prav nič izmišljena, tudi za noben poslovni trik ne gre, ali za kakšno ameriško ekscentričnost, ampak čisto naravna posledica tiste nacionalistično ozkosrčne gospodarske politike je, pred katero molijo evropski fašisti, kakor nekoč Izraelci pred zlatim teletom.

Amerika je imela preveč pšenice. Zato je ameriški kmet ni mogel prodati. Da govorimo bolj natančno: žita je bilo samo v Ameriki preveč, drugje po svetu ga je manjkalo. Toda drugje na svetu niso mogle plačati visokih dolarskih cen zanj, zato je ostala pšenica Amerikancem. Ker pa drugje na svetu niso kupovali ameriške pšenice in kajpada tudi drugih ameriških pridelkov in izdelkov ne, tudi ameriški kmet ni mogel kupovati izdelkov lastne industrije. Posledica vsega je bila stiska ameriške industrije, ki je potegnila sčasoma celo gospodarstvo za seboj.

raznega denarja, o raznih dogodkih. V Berlinu so danes ob sedmih ustrelili delavca, ki je pripravljaval atentat na Hitlerjeve pripadnike. Pogledam okoli sebe, ljudje mirno govore dalje, pijejo in se smejejo, tam daleč nekje pa so ubili komaj pred nekaj urami človeka in nihče se niti ne zmeni.

»Kaj zato, pa bi se naj ne vtikal v stvari, ki ga ne brigajo.« Tako sodi zadovoljni meščan, ki je vendarle tudi človek. Če pa bo doma zavijalo njegovega psa po trebuhu, bo hitel po živinozdravniku in ne bo spal ponoči v strahu, da mu ne pogine žival.

*

V neki absolutistični državi so nekoga odpustili iz službe, ker ni bil pripadnik režima. Človek bi pričakoval, da bodo vsaj njegovi bližnji znanci ogorčeni nad takim početjem. I kaj še, še zmerjali so ga s tepcem, češ »prav ti je, zakaj pa se ne vpišeš v stranko, ki deli službe«.

*

Nekje si je nekdo naračunal raznih tako zvanih nadur, da je bilo odločujoči gospodi vendarle preveč, da si je bil možakar njihov pripadnik. Ta pa se je razjezil: »Kaj, ali sem zato že ves čas član stranke«, in je izstopil.

Do tu je stvar jasna in preprosta, in če se je zavedla ameriška vlada, da mora najprej pomagati svojemu kmetu, da s tem poživi celokupno gospodarstvo, je ta njena zavest vseskozi pravilna.

Toda sklep ni bil pravilen. Ameriška vlada hoče namreč svojemu kmetu pomagati na ta način, da ga sili s propagando in ukrepi, naj prideluje manj žita, pa ga bo lažje prodal. Ta sklep je morda za kakšno zasebno, individualno gospodarstvo pravilen — pa še tam le navidezno in na kratko roko, — popolnoma nepravilen pa je za vsaktero državo, torej narodno, družbeno gospodarstvo. Kajti če naj je že namen vsakterega gospodarstva pridobivanje, ustvarjanje dobrin, in če naj je množina teh dobrin dokaz bogastva in blaginje kakega naroda, vendar ne more pomeniti na mah uničevanje teh dobrin gospodarsko pravilno dejanje in ustvarjanje nove blaginje.

In tudi ne pomeni!

Kajti ameriški kmet je res ubogal svojo vlado: prideloval je manj pšenice, uničeval jo je, in cene so zopet visoke, kakor so nekdaž bile.

Toda — kupcev ni.

Kajti ameriški delavec, mali meščan, inteligent ima seveda v tej stiski tudi precej zmanjšane dohodke — kolikor jih sploh še ima. Zato kajpada ne more kupovati drage ameriške pšenice. To je bilo očitno od vsega začetka. Ne zviševanje, zniževanje cen bi moralo postati splošno geslo. Saj so še danes cene nekaterih, zlasti obrtnih izdelkov, veliko višje, kakor pred vojno, kljub temu, da je proizvodstvo in zlasti še tehnika proizvodnje v tem času brezprimerno napredovala in da bi morale postati vsaj cene obrtnih izdelkov najmanj za polovico nižje od predvojnih. Zlasti velja to za manufakturo. Če bi torej ameriška vlada potiskala cene navzdol, omogočala s tem večji konzum doma in drugod, bi dejansko najbolj poživila svoje gospodarstvo. Kajti le konzum poživlja pridobivanje in proizvodstvo, nezmislno uničevanje dobrin pa ju k večjemu ovira in duši.

Toda ameriška vlada dela vprav narobe. Ne briga jo konzument, samo producent jo zanima. Tisti producent, ki je živel in umiral z geslom svobodnega tekmovanja in prostora za najbolj brezobzirne komolce, se je zdaj zatekel pod krila vlade in jo prosi varstva. Socialnega varstva, bo rekel in prosil kmalu.

Posledice te gospodarske politike vidimo v nakladanju tisočev ton evropske rži za ameriški trg. Kajti ameriški mali človek ne premore visokih cen za ameriško žito. Ker pa hoče vendarle jesti, se je moral ozreti za cenejšim živlom. Videl je, da je evropska rž cenejša, kljub prevozu, kljub carini, kljub prvobitnejemu načinu poljske obdelave v Evropi. In ko je to ugotovil, jo je seveda kupil.

Svoje žito je Amerika uničevala. Zdaj mora pa šteti težke dolarje za tuje.

Abotnost v sodobnem gospodarskem, pa tudi v političnem vodstvu.

Se nekaj dokazuje ta gospodarska brezumnost.

Nobeno gospodarstvo ne more živeti samo zase, v avtarkiji, gospodarski samopreskrbi. Če izvzamemo kako divjaško pleme kje v Osrednji Afriki ali Južni Ameriki, dejansko tudi ni na svetu popolne avtarkije. Samo divjak more pač živeti v popolni avtarkiji, zato pa tudi je in ostane divjak. Kajti kultura in civilizacija sta nastali in mogli nastati le ob vzajemnem sodelovanju narodov, in prvi korak k takemu sodelovanju je bila izmena gospodarskih dobrin, to je gospodarski promet. Bolj ko je bil svoboden in neoviran ta promet, hitreje se je širila blaginja in civilizacija, bolj se je poglobljala kultura. Anglosasi imajo največ zaslug za svobodni promet med narodi, ne stoji tudi zato zastoj v prvih vrstah sodobne civilizacije. Vsak zastoj v svobodni izmeni dobrin znači tudi zastoj civilizacije in kulture. Saj se zadnja leta neverjetno hitro bližamo avtarkiji: Svetovni promet je padel skoraj za dve tretjini. In ljudska blaginja — tudi. In kultura in civilizacija? Ali naj navajamo primere iz fašističnih držav, ki so vse čuda avtarkistične.

Tudi Amerika se bo morala začeti zavedati povezanosti med lastnim in svetovnim gospodarstvom, povezanosti med lastno in tujo blaginjo. Časi gospodarske »blesteče osamljenosti« so za vselej pri kraju, če je sploh bila taka osamljenost kedaj blesteča. Saj je gotovo, prav med Američani je dovolj bistroumnih in jasnovidnih ljudi, ki so to že zdavnaj sprevideli. In zdelo se je, da se bo vršilo svetovno gospodarsko zborovanje v Londonu v tem duhu in zmislju. Pa je vprav Amerika na mah odpovedala in se potegnila nazaj v slepilo gospodarskega samosvojsstva. S tem pa je vrgla tudi ves gospodarski razvoj nazaj in podaljšala sodobni veliki stiski življenje.

Pa vendar — prepričani smo, da ni to zadnja beseda Amerike. Kajti to dobro stran ima Američan, da hitro zavrže stvar, o katere škodljivosti ali nekoristnosti se je prepričal. Res je, v tem primeru ga bo precej ovirala velika samozavest in izročilo, da se ne bo mogel tako hitro živeti v zahteve, ki jih stavi nanj čas. Zato pa bo šel tem bolj brez zadrege po novi poti, brž ko bo spoznal, da je prava.

Zato imamo sedanje velikanske poskuse Amerike, ustvariti novo gospodarstvo s starimi sredstvi, kljub vsemu za koristne. Kajti če nič drugega, pospešili bodo razvoj. Ta razvoj pa more iti samo v eni smeri.

OPAZOVALEC

Mimogrede

— Letos je poteklo 360 let od velikega kmečkega upora in Gubčeve mučeniške smrti. Ob tej obletnici smo brali v nekaterih hrvaških listih o nekaki ideji, ki je vodila puntarje.

To svojo duhovitost so listi opirali na dejstvo, da so bili graščaki nemškega rodu, pri čemer pa popolnoma pozabljajo, da je Gubčeva mučeniška smrt predlagal hrvaški ban in škof Drašković. (Pismo na kralja, kjer je predlagal Gubčeva mučeniška smrt, je končal ban in škof takole: »Enega od njih, ki ga imenujejo Gubec beg... bomo kronali ostalim v svarilo z razbeljeno železno krono, če dovoli to Vaše Veličanstvo.« Klaič v Povijesti Hrvata III.) Govoriti o kmečkih puntih in »ideji« hkrati, je nesmisel in kaže duševno revščino tistih, ki iščejo v vsakem poglavju naše zgodovine dokazov za »idejo«, pa se jim tako pogosto ponesreči. Kmetje se niso upirali samo na Slovenskem in Hrvaškem, upirali so se takrat po vsej Evropi in je bilo torej to mednarodno gibanje, kakor je mednarodno vsako veliko socialno gibanje. Že Levstik je v svoji kritiki Pennove tragedije »Ilija Gregorič« navedel prave vzroke kmečkih uporov. (Ta kritika je v novem zvezku Zbranega dela Franceta Levstika, ki je izšel te dni, natisnjena v celoti.) »Kmetje so torej prijeli za orožje, ker so jih trli, nakladali jim nova bremena ter jemali stare pravice.« Ko so pred leti odkrili v Ljubljani spomenik Iliriji, so prav tako pisali o nekakšni Napoleonovi ideji, dočim je res le to, da mu je bilo samo do jadranske obali. In celjski grofje... ne, molčimo, dovolj so že napisali o njih.

— Nekdo je vprašal nekoga, kakšne članke naj bi pisal, da bi imel uspeh, češ, pisanja se ne bojim, samo tega ne vem, o čem bi pisal. Vprašani je za hip pomislil ter odgovoril: »Tovariš, če se pisanja ne bojiš, boš uspel, posebno če niti tega ne veš, o čem bi pisal. Preglej samo, kakšne naslove srečamo najpogosteje v naši publicistiki in po njih ustvarjaj svoje naslove in pripiši k njim članke. Tehle naslovov se najbolj spominjam: Kriza časa in duha, Na prehodu, Sodobni nazor, Ob dvanajsti uri, Prelom, Kam plovemo, Mi in oni, Smo ali nismo sodobniki, Naša skrivnost, Vaša skrivnost, Skrivnost človeka, Človek in čas, Čas in človek, Mi in doba, Doba in svet, Na razpotju.« Prosilec se je zahvalil za nasvet ter odšel. In zdaj piše. In objavlja.

— Nekdo je vprašal nekoga, kakšne članke naj bi pisal, da bi imel uspeh, češ, pisanja se ne bojim, samo tega ne vem, o čem bi pisal. Vprašani je za hip pomislil ter odgovoril: »Tovariš, če se pisanja ne bojiš, boš uspel, posebno če niti tega ne veš, o čem bi pisal. Preglej samo, kakšne naslove srečamo najpogosteje v naši publicistiki in po njih ustvarjaj svoje naslove in pripiši k njim članke. Tehle naslovov se najbolj spominjam: Kriza časa in duha, Na prehodu, Sodobni nazor, Ob dvanajsti uri, Prelom, Kam plovemo, Mi in oni, Smo ali nismo sodobniki, Naša skrivnost, Vaša skrivnost, Skrivnost človeka, Človek in čas, Čas in človek, Mi in doba, Doba in svet, Na razpotju.« Prosilec se je zahvalil za nasvet ter odšel. In zdaj piše. In objavlja.

— Nekdo je vprašal nekoga, kakšne članke naj bi pisal, da bi imel uspeh, češ, pisanja se ne bojim, samo tega ne vem, o čem bi pisal. Vprašani je za hip pomislil ter odgovoril: »Tovariš, če se pisanja ne bojiš, boš uspel, posebno če niti tega ne veš, o čem bi pisal. Preglej samo, kakšne naslove srečamo najpogosteje v naši publicistiki in po njih ustvarjaj svoje naslove in pripiši k njim članke. Tehle naslovov se najbolj spominjam: Kriza časa in duha, Na prehodu, Sodobni nazor, Ob dvanajsti uri, Prelom, Kam plovemo, Mi in oni, Smo ali nismo sodobniki, Naša skrivnost, Vaša skrivnost, Skrivnost človeka, Človek in čas, Čas in človek, Mi in doba, Doba in svet, Na razpotju.« Prosilec se je zahvalil za nasvet ter odšel. In zdaj piše. In objavlja.

Vsak Slovenec naj bere tednik „Slovenija“

Meščani v Dvoru morajo stražiti hišo

V št. 9 belgrajskega tednika »Borbe« od 29. julija t. l. beremo:

G. Svetislav Hodera, narodni poslanec, je naslovil na ministra za notranje stvari Živojina Lazića tole vprašanje:

Okrajni glavar v Dvoru g. Boško Pajić je na zahtevo g. dr. Branka Baraća, narodnega poslanca tega okraja, določil osem meščanov, da stražijo po noči Baračevo hišo, in sicer morajo stati štirje meščani pred njegovo hišo do polnoči, štirje pa po polnoči.

G. Baraču so razbili neki meščani okna, in ker je sumil, da so to storili njegovi politični nasprotniki, je zahteval od okrajnega glavarja, da določi prav te ljudi, da mu stražijo hišo. To je okrajni glavar tudi storil.

Zato vas prosim, g. minister, da mi odgovorite ustno v Narodni skupščini na sledeča vprašanja:

1.) Ali vam je znano, da je okr. glavar v Dvoru odredil meščane, da stražijo hišo nar. poslanca g. Branka Baraća?

2.) Ali mislite poklicati na odgovor okrajnega glavarja iz Dvora g. Boška Pajića zaradi takega njegovega nezakonitega ravnanja?

Uspeh

Z veseljem smo pred časom izvedeli, da mislijo tudi pri nas uvesti dopisnice s pokrajinskimi slikami, kakor jih je pred leti uvedla avstrijska pošta na upravo. Z razočaranjem pa smo prejeli prve izvide. Nekaj dni so že v prometu dopisnice, ki nosijo ljubljansko panoramo. Dve strani nas motita in žalita. Prvič: dopisnice nosijo napis samo v srbohrvaščini. Davno je že, kar je zatonila Avstrija. In nam se ne toži po njej. Toda spričo enojezičnega napisa (v obeh pisavah) na naših dopisnicah smo se morali spomniti avstrijskih dopisnic, ki so bile naznačene tudi s slovenskim besedilom. Drugič: tehnična izvedba je škandalозна. S tako izvedenimi dopisnicami se ne opravlja nobeno koristno delo. Nas kot Slovence žali, da se pošilja v svet taka slika slovenske prestolice, kot Jugoslovane pa, da se je znova potrdilo, da panoge uprave, katere prihajajo dnevno v stik z inozemstvom,

Našim bankovcem in znamkam so se sedaj pridružile še dopisnice. Težko je najti dovolj ostrih izrazov za diletantizem, s katerim se izdelujejo ti predmeti vsakdanjega državlanskega prometa.

Za nas je ta uspeh naše uprave na vsak način značilen: tisti duh, se je dostojno ovekovečil v zmazku, ki hoče biti panorama Ljubljane.

Diktatura

V »Delavski Politiki« beremo tale zanimivi sestavek:

»Zahteva po diktaturi izvira iz barbarske dobe, ko so primitivni ljudje brez civilizacije videli v odločni, tiranski osebi vzvišeno bitje, ne da bi sami znali presojudati, kaj je prav in dobro in kako je treba to in ono urediti. Ljudje so takrat potrebovali ovna z zvoncec.

Od tedaj smo pa preživeli več period razvoja. Dvignila se je civilizacija, in šolstvo je razvito tako, da večina ljudi lahko študira najrazličnejša vprašanja. Glavno je pa to, da je civilizacija privedla do tega prepričanja, da je človek človek in enakovreden član družbe. Ta čut človeštva se je izražal najbolj v borbi za demokracijo in socialno enakopravnost v družbi.

Menili smo torej, da je zmagala človeška civilizacija ter da se ne vrnemo več v barbarizem. Nismo mi krivi te nesreče. Kriva je slaba vzgoja. Vzgoja, ki je vzgajala narode, namesto praktično, v raznih iluzijah o avtoritetah, je to povzročila. Praktične vzgoje ni bilo. Vso dobo tako zvanega kulturnega razvoja so z vzgojo trgali človeško dušo iz praktičnega življenja, ji kazali fano morgano problemov, ki omogočajo diktaturo nad človeštvom. V tem duševnem razpoloženju drve množice zopet za frazami in bogovi, ki so skoraj sto let rušili realno podlago novi demokratični človeški družbi.

Diktature so imele pripravljena tla, ker je vsa kultura puhla, brez zdravih in jasnih pojmov o družbi in pomenu posameznega človeka.

Sedanje diktature skušajo prav na isti način utrditi svojo oblast, kakor so jo hoteli barbarski tirani ali pozneje roparski knezi in fevdalci. Razen gospodarja in pravice ni pameti. Niti svojega mnenja in nazorov tudi v najaktualnejših vprašanjih ne sme nihče povedati ali se zavzemati za problem. Diktator je zakon, je resnica, je pravica. Kdor misli drugače je zločinec in zasluži smrt.

Kakšna je torej razlika med barbarizmom in današnjimi diktaturami? Diktatura hoče ohraniti sebe, njej mora služiti vse.

Jasno nam pa mora biti, da je vsaka diktatura sebična in pristranska. Diktatura pa, ki ovira celo kulturni razvoj, je pa naravnost zločin nad človeško družbo.

Življenje je živ organizem, ki takih kastracij ne more prenašati. Življenje in razvoj družbe je niz mnenj in problemov, niz vsestranskega duševnega in fizičnega dela, ki se ne sme zadrževati, če hočemo, da se bo svet razvijal do čimvečje popolnosti. Diktature pa tega zakona nočejo poznati in so zaradi tega največja nesreča in nevarnost za človeštvo. Doba takih diktatur, kakršne se pojavljajo v Evropi, so ruina za civilizacijo in grobokop narodov, ker morajo narodi v takih razmerah postati senilni in otopeti za vsakršno duševno in fizično delo.

»Slovenija« se zavzema za pravo, čisto demokracijo v javnem življenju, za to, da se v praksi uveljavijo načela, ki se v teoriji proglašajo kot vodilna. Odločno borbo hoče voditi proti vsakemu slepomu mišljenju v načelnih vprašanjih in proti dvoživkarstvu v narodnem življenju.

Slika

Tale dopis iz Maribora priobčuje »Trgovski list«:

»Gotovo ni mesta v naši državi, ki bi imelo toliko tombol in sličnih »dobrodelnih« srečolovov, kakor Maribor. Od pomladi naprej do pozne jeseni ne mine skoro nedelje ne praznika, da ne bi kako društvo prirejalo svoje tombole. Že na pomlad oznanijo naprej, katere nedelje nameravajo prirediti tombole, da si tako razdelijo čas, da ni medsebojne konkurence. In za trgovca se sedaj začne križev čas. Glavne tombole in dobitki se sicer kupijo, toda treba je še stotin in stotin manjših dobitkov, ki jih zberejo po prostovoljnih darovih od raznih trgovcev in obrtnikov. Društvo za društvom hodi vso pomlad, poletje in jesen prosit po trgovinah, funkcionarji zdaj te zdaj one organizacije si podajajo kljuko. In trgovec jim je izročen na milost in nemilost. Ne more jih odbiti, ker si razdele posamezni nabiralce svoje žrtve, ki jih bodo obiskali, tako spretno, da se ne more izmuzniti nobena. Pridejo z raznimi priporočili od visokih oseb, pri katerih je zamera nevarna, pridejo znanci, ki jim ni mogoče odreči daru ali pa nadlegujejo tolikokrat, da se nazadnje vsak uda.

Prosimo vse p. n. naročnike, da poravnajo po priloženi položnici zapadlo naročnino.

Trboveljska številka

To traja prav za prav že nekaj let v mnogih rudarskih družinah, zdaj je njih število naraslo na več sto. In to so družine, katerih redniki hodijo na delo. Kako je potem z onimi družinami, kjer nihče ne dela? Treba je tudi vedeti, da so delavci trboveljskih revirjev pravi industrijski delavci, ki so bili v vsem odvisni od rudnika, ki jim je dajal kruh in streho. Oni rudarji, ki so imeli kakšno bajto in kos njive, so bili odpušteni že pred leti. Kar jih je bilo odpuščenih zadnje leto, so ostali brez vsega in se nimajo kam zateči. Vrh tega so pri zadnjih redukcijah izbirali predvsem kopače, in spet predvsem take, ki imajo družine. (Trboveljska premogokopna družba je tedaj naglašala, da hoče s tem dobro tistim, ki bodo še ostali v službi in jim ne bo treba znižati mezd. Če bi tistih nekaj sto rudarjev ne odpustili, bi podjetje moralo znižati plače vsem delavcem. Toda socialni čut podjetja... itd.)

Tako je prišlo pomanjkanje rudarske žene so začele demonstrirati, prišle so varnostne oblasti, razglasi in ukrepi. V aprilu sestavljena komisija se je pojavila ter šla v revirje ugotavljati.

In je ugotovila, da se rudarji ne motijo, da je v revirjih res lakota. Vrnili se je s številkami.

V revirjih TPD je bilo v juniju okrog 2000 družin, ki so ves mesec zaslužile od 200 do 600 Din, ter okrog 800 družin, katerih redniki so brez zaslužka in brez premoženja. Vsi trpe pomanjkanje. Vsak mesec bi bilo treba poslati v revirje okrog 800.000 Din za podpore, da bi te družine za s lahko živele vsaj malo človeško. (Še bolj človeško bi bilo seveda, živeti od dela.)

800.000 Din.

Napovedi pravijo, da se položaj ne bo zlepa zboljšal. Podjetje trdi, da bi bilo mnogo drugače, če bi državne železnice jemale od nje premog v isti količini kakor nekoč. Ko so vse mogoče deputacije hodile v Belgrad, so jim ministri obljubljali pomoč, samo minister za rudnike in gozdove je dejal, da je v interesu državnega gospodarstva, skušati popolnoma prenehati z dobavljanjem premoga iz privatnih rudnikov za železnice. Za državne železnice naj bi dobavljali premog samo državni rudniki.

S te strani se torej ni nadejati pomoči TPD. Pa četudi bi železnice začele jemati od nje več premoga, delavci tega ne bi čutili, pač pa delničarji. Rudnike so zadnja leta racionalizirali, kar pa je še zaposlenih rudarjev, jih rudniška vodstva priganjajo k čim večji storitvi, pa čeprav se kopiči premog okrog rudnikov v cele gore.

800.000 Din.

Saj ni tako visoka številka. Pa vendar je to številka, ki zaradi nje delavstvo in obrtništvo dveh okrajev strda in propada.

Fašistično bizantinstvo

Fašizem se javlja v državi kot despotizem. Zato dobiva psihološko nujno tudi vse lastnosti despotizma. In ena teh najodličnejših lastnosti je bizantinstvo, tisto vsako človeško dostojanstvo ubijajoče klečeplazenje pred ljudmi, ki imajo oblast v rokah.

V Bayreuthu so imeli te dni svečanostne igre v počastitev nemškega glasbenika Wagnerja. Teh se je udeležil tudi nemški državni kanceler Hitler in »počastil« umetnikovo družino s tem, da je sedel pri eni mizi z njo. Pa je zmešal podložiško pamet nekega fašističnega poročevalca takole:

»Okoli mize se drenjajo gostje, odpovedujejo se jedadi in pijači, stoje in gledajo in se čudijo — čudijo zaradi pravljicne zgodbe, ki jo doživljajo tu. Kajti mož, ki mu velja njihova pozornost, je imel v svoji mladosti skoraj neizpolnjivo hrepenenje, ki se mu je reklo Bayreuth... In če je vse drugo otipljiva resničnost, pri tej častni mizi se začneja pravljica. Nemška pravljica.

No, seveda, v Bayreuthu nemška. Drugod pa druga po potrebi in okolju. In čuda podobne so si menda te pravljice. In čuda veliko jih je...

Popravi.

V zadnjem »Opazovalcu« beri namesto »Nekrolog o novem jeziku« pravilno »Nekrolog v novem jeziku«.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težjih se duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja. Kdor je z nami enakih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti

Širite, naročajte
in priporočajte
tednik
„SLOVENIJA“

Unamuno o krizi

V pariškem tedniku »Le Monde« je priobčil Unamuno članek o duhovni situaciji današnje dobe. V članku beremo med drugim tudi te misli: »Na vseh poljih, neizvzemaš kulturno, se bide danes hud boj za smisel življenja. Toda ta boj se bliža h koncu in sveta se vedno bolj in bolj poljšča utrujenost. Ljudstva si postavljajo malike in vera vanje jih oprošča vsakega elementarnega truda po samostojnosti. Mišljenje, volja, da, celo čuvstva se pokore disciplini nesmiselnega verovanja.

MALI ZAPISKI

Prepovedani knjigi.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi knjigo »Die Jugend in Sowjetrussland«, ki jo je spisal Klaus Mehnert in je izšla v Berlinu, in knjigo »L'ora di Nicolo Tomaseo«, ki je izšla v Firenzi v Italiji.

Kazenska pravda proti Pribičeviću.

V Belgradu izhajajoči tednik »Tribuna« zahteva, da se uvede proti bivšemu ministru in predsedniku Svetozarju Pribičeviću kazenska pravda v odsotnosti, in sicer zaradi njegovih knjig in člankov, ki jih je spisal v inozemstvu. Pribičević živi v Parizu.

Blaginja v fašistični državi.

Fašistična Nemčija ne ve, kako bi bolj razločno dopovedala svetu, da nazaduje pri njej brezposelnost. Kar za pol milijona brezposelnih je že manj, kar vlada Hitler, po eni statistiki, za cel milijon po drugi. To je že samo na sebi neverjetno, celo države, ki imajo duhovno, pa predvsem stvarno — denar! — zaupanje sveta, ne morejo postreči s tako lepimi številkami. Že enkrat smo pokazali na nezanesljivost nemške uradne statistike. Zdaj pa prinaša »Der neue Vorwärtz« natančno njeno analizo:

Konec junija 1932 je bilo zaposlenih v Nemčiji 12.800.000 delojemalcev, konec junija 1933 pa 13.100.000, torej za okroglo 300.000 več, kakor prejšnje leto. Ker pa zaposluje več kot 700.000 ljudi takojmenovana javna zaposlitev, ima dejansko v zasebnem gospodarstvu letos vsaj 400.000 ljudi manj delo. To število je pa v resnici še višje, ker je treba prišteti kakih 50.000 zaprtih in kakih 100.000 iz političnih razlogov odpuščenih, ki ne prejema niti podpore, niti niso obseženi v uradnem številu nezaposlenih. Nemčija ima torej več brezposelnih, zato pa manj podpiranih, kakor lansko leto.

Strah pred upokojitvijo.

V zaslužen pokoj odhaja te dni zopet večje število železniških delavcev, ki so bili uslužbeni v delavnici drž. železnice. Svoj čas so bili železničarji upokojitve veseli, danes pa jih obhaja strah, ker so pokojnine tako nizko odmerjene, da ne zadoščajo za najskromnejše življenjske potrebe.

»Delavska Politika.«

Boj proti kartelom.

Tiskarnarji in tiskarsko delavstvo je izdalo oklic na javnost, v katerem razmotriva vzroke prav posebnih stiske, v katere je zašla njihova industrija. V tem oklicu zatrjujejo, da je zaščitna carina veliko previsoka in da daje papirnim tovarnam dejansko monopol. Ta monopol pa dobiva protikulturen značaj, ker otežuje konzum tiskarskih izdelkov. Prav tako izkoriščajo zaščitno carino tovarne kuvert, ki so ustanovile nedavno svoji posebni kartel in na mah zvišale cene od 30 do 80%. Spričo tega zahtevajo, da se z odločbo prepreči to in tako izkoriščanje varstvenih carin.

Ustava za Mandžukuo.

Nova mandžurska država Mandžukuo, ustanovljena z japonskimi topovi, si pripravlja ustavo. Zanimivo je, da se je izrekel ustavni odbor za ustavno monarhijo, čeprav obstaja država šele nekaj mesecev in čeprav razmere še niso urejene.

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(48. nadaljevanje.)

To je tisto, kar jemlje v misel najpohlevnejši izmed apostelnov, da je »strašno pasti v roke živega Boga«. Če bi mi tega ne pozabljali, bi se morda v naših dneh ne odražalo obličje božje v krvavem zrealu vojne tako strašno, kakor še nikoli.

Na vsak način ne smemo delati samo Napoleona odgovornega za 2.000.000 ljudi, ki so poginili v njegovih vojnah, kakor dela to Taine.³¹ Ko je prejel kot dediščino od revolucije vojno Francije z zakonito Evropo, bi je ne bil mogel končati, če bi bil tudi hotel. Ko pravi: »Če bi bil premagan pri Marengu, bi bili leti 1814 in 1815 nastopili koj takrat«, ima prav.³² Ozdravil je čir državljanske vojne morebiti ne samo na telesu Francije, ampak vse Evrope, a mi vemo zdaj iz izkustva, za koliko je državljanska vojna strašnejša od mednarodne. Napoleonove vojne so otroška igrača v primeri z veliko mednarodno in rusko državljansko vojno, v kateri je bilo ubitih 15 milijonov, 30 jih je poginilo od kužnih boleznih, 5 od lakote. In tega ni prav nič oviralo, a morebiti je še pomagalo to, da ni bilo Napoleona med nami.

Naj pa je že bilo kakorkoli, Bloy ima brez dvoma prav v enem: ali bo zgodovina Napoleona ostala za vselej »najtemnejša izmed vseh zgodovin«, ali pa jo bo razsvetlila luč krščanstva, ker je Napoleonov mit še vedno blizu duši ljudstva, krščanski skrivnosti, a do junakove duše ni druge poti, kakor skozi dušo ljudstva. To se pravi, da ne bodo izrekli zadnje sodbe o Napoleonu »advokati-ideologi«, pisatelji štirideset tisoč knjig; ne tisti, ki govore, marveč tisti, ki molči, — ljudstvo.

Kaj pa misli ljudstvo o Napoleonu? To je težko doznati ne le zaradi tega, ker ljudstvo molči, ampak tudi zato, ker so njegove misli preveč daleč od naših.

Ljudstvo imenuje Napoleona preprosto »Človeka«, »l'Homme«, ko da bi hotelo s tem reči, da je on bolj spolnil človeško mero, kakor drugi ljudje; imenuje ga tudi »malega korporala«, s čimer daje razumeti, da je brat preprostih ljudi. In junak je ene misli z njimi: »Kot strašen človek sem veljal zgolj v vaših salonih, med častniki in morebiti med generali, nikakor pa ne med nižjimi čini: ti so imeli pravi nagon resnice in sočutja; vedeli so, da sem njih zastopnik in da ne dam nikomur delati krivice.«³³ — »Ljudske strune odgovarjajo mojim; iz ljudstva sem prišel, in moj glas deluje nanj. Poglejte te novince, kmečke sinove: nisem se jim dobrikal; osoren sem bil z njimi, pa so vendar šli za menoj in mi klicali: »Naj živi cesar!« To pa zategadelj, ker imam eno naravo z njimi.«³⁴

Da, ljudje so šli za njim, kakor še za nobenim človekom že dva tisoč let; šli so čez morja in reke, čez gore in stepi, od Piramid do Moskve; šli bi bili tudi še dalje, do konca sveta, če bi jih bil vedel, šli so, trpeč neizrečene muke, žejo, lakoto, mráz, vročino, bolezni, rane, smrt, — in so bili srečni. In to je vedel: »Kakor je bila tudi velika moja tvarna oblast, duhovna je bila še večja: do čarovništva je šla.«³⁵

Kadar pravi v ognju bitke: »Vojščaki, vaše življenje potrebujem, in vi mi ga morate žrtvovati«, vedo ljudje, da morajo to storiti. »Nikoli niso vojščaki nikomur tako zvesto služili, kakor meni. Z zadnjo kapljo krvi, ki jim je tekla iz žil, so klicali: »Naj živi cesar!«³⁶

Kar pomnijo ljudje, se ni zgodilo kaj tako strašnega, kakor pogin šestotisočne Velike vojske v ruskem pohodu 1812. leta. Napoleon je vedel, vedela je vsa vojska, da ni kriv ne požar Moskve, ne mráz, ne izdaja zaveznikov tega pogina, ampak on, on sam. Mar se je upirala, godrnjala? Ne, samo stari brkati grenadirji so tiho mrmrali, a so vendar šli, zdaj že ne več za njim, temveč v vrsti z njim, ker je šel peš sredi njih, po snegu, s palico v roki. »Na Berezini je ostala samo še senca Velike vojske; toda bil ji je še vedno to, kar je upanje v človeškem srcu.« Ko je šel poleg vojščakov, se ni ničesar bal od njih, govoril je prijazno z njimi, in prav tako so mu odgovarjali. »Prej bi bili obrnili puško proti sebi, kakor nanj.« — Padali in umirali so pod njegovimi nogami, toda v predsmrtnem bleđenju niso godrnjali nanj, temveč so ga obožavali.³⁷

Francija je zatrepetala od groze, ko je prejela 29-i razglas o poginu Velike vojske. Na koncu je bilo rečeno: »Zdravje njegovega veličanstva ni bilo še nikoli boljše.« — »Družine, posušite svoje solze: Napoleon je zdrav!« se je trpko smejal Chateaubriand.³⁸ A preprosti ljudje so se jokali, ko jim je rekel Napoleon, vrnivši se v Pariz, pred novim naborom: »Vi ste me izbrali, delo vaših rok sem, morate me braniti!«³⁹

V vojni leta 1812 je poginilo 300.000 mož, a novi nabor jih je poklical 180.000. Le čisto mladi ljudje so bili nabrani: starejše so že davno pobrali. »Ti hrabri otroci koprne po slavi: ne na desno, ne na levo ne gledajo, vselej samo naprej«, se je navduševal nad njimi maršal Ney; navduševal se je nad njimi tudi Napoleon: »Hrabrost kar brizga iz njih!«⁴⁰

Ko so tudi ti poginili pri Lipskem, je bilo treba nabrati za 1814. leto čisto mladih golobradih dečkov, podobnih deklicam, — »Marije Lujze«. Mnogi izmed njih še

pušk niso znali basati. Toda v nekaj dneh pohoda so dorasli v stare vojščake 96. leta, zmagovalce sveta.

Kar pripoveduje neki vrstnik o zmagoslavnem pohodu Napoleona iz Elbe v Pariz, bi lahko rekli o vsem njegovem življenju: »Človeške množice so šle za njim, kakor ognjeni sled meteorja po noči.«⁴¹

Ljudstvo mu je zvesto do konca, tudi po Waterlooju bi bilo šlo za njim. Na potu iz Malmaisona v Rochefort — na Sv. Heleno, — so letale množice za njim in kričale s solzami v očeh: »Naj živi cesar! Ostanite z nami, ostanite!«⁴²

Členi zbornic, ministri, maršali, bratje, sestre, ljubice — vsi ga izdajajo, a ljudstvo mu je zvesto. Čim više so ljudje, čim bliže so mu, tem slabše ga vidijo, tem manj ga ljubijo; čim niže, dalje so od njega, tem bolje ga vidijo in tem bolj ga ljubijo: »Zatajil se je premodrim in razodel otrokom.«

Neko staro egiptovsko zamorko so silili kraljevci za časa belega terorja leta 1815 kričati: »Naj živi kralj!« Toda ni hotela — kričala je: »Naj živi cesar!« Vrgli so jo na tla s sunkom bajoneta v život. Vzdignila se je, držala z obema rokama izpadajoče drobje in zakričala: »Naj živi cesar!« Vrgli so jo v smrdečo vodo starega pristana; ko se je potapljala, je prišla zadnjič na vrh in zavpila: »Naj živi cesar!«⁴³

Da, ljudje niso nikogar tako ljubili, za nikogar tako umirali, celih dva tisoč let.

Strašno je to, kar pravi: »Tak človek, kakor jaz, pljuje na življenje milijona ljudi!« Ali morebiti je še strašnejše to, da mu odgovarjajo milijoni ljudi: »Mi pljujemo na svoje življenje za takega človeka, kakor ti!«

Kaj pa ljubijo v njem? Za kaj umirajo? Za domovino, za Človeka, brata? Da, pa tudi še za nekaj večjega.

Zdi se, da je dobro uganil pesnik, za kaj je umirala Stara garda pri Waterlooju:

Comprenant qu'ils allaient mourir dans cette fête,
Saluèrent leur dieu, debout dans la tempête,

Vedé, da umrejo, pozdravljali so ga,
stoječega v nevihti, kot svojega boga.⁴⁴

Toda če bi rekli tistima dvema grenadirjema, ki sta ga pri St. Jean d'Acre-u pokrila s svojima telesoma, da ga zaščitita pred razletom bombe, da je zanju bog, bi ne bila razumela in bi se bila morebiti smejala, kajti kot stara, dobra sansculotta nista verjela v nobenega boga.⁴⁵

Po noči pred Austerlitzem, ko je cesar jahal med četami, so se spomnili vojščaki, da je ta dan prva obletnica kronanja. Privezali so k bajonetom šope slame in dračja od tabornih ognjev in jih zažgali, ter ga pozdravljali z osemdeset tisoč plamenicami.⁴⁶ Vedel je že, in po njem je vedela vsa vojska z Napoleonovim preroškim genijem, da vzide »austerliško sonce« jutri živožarno. Tako je tudi rečeno v dnevnem razglasu: »Le soleil se leva radieux. Sonce je vzšlo živožarno.« Ali kakšnemu soncu so se poklanjali pri teh ognjenih večernicah, ljudje niso vedeli. Če bi ne bili živeli v devetnajstem stoletju po Kr. r., ampak v drugem ali tretjem, bi bili vedeli: bogu Mitri, nepremagljivemu soncu — Sol invictus.

Ubogi »ideolog« Nietzsche je moral zblazneti, da je to spoznal: »Napoleon je poslednja utelesba sončnega boga Apolona.« Tudi modri Goethe je menda to vedel, ko je rekel: »Luč, ki ga je obsevala, ni ugasnila niti za trenutek; zato je tudi njegova usoda tako živožarna, — tako sončna.«

»Mar te zebe, prijatelj moj?« je vprašal Napoleon starega grenadirja, ki je korakal v vrsti z njim ob Berezini, pri mrazu dvajsetih stopinj. »Ne, vladar, kadar vas gledam, mi je toplo,« je odgovoril ta.⁴⁷

Tako bi bil lahko odgovoril stari Egipčan svojemu faraonu, bogu sonca: »Resnično, iz sonca si prišel, kakor otrok iz materinega telesa.«⁴⁸

Sončni mit o trpečem bogu — človeku — Ozirisu, Tamusu, Dionizu, Adonisu, Atisu, Mitri — predavni mit vsega človeštva je zgolj pokrov na krščansko skrivnost.

Sonce vzhaja, živožarno, a zahaja v krvi zaklane žrtve; austerliško sonce zahaja na Sv. Heleni. Sv. Helena je več, kakor vse ostalo Napoleonovo življenje: vse njegove zmage, njegova slava in veličina so samo zanjo; njegovega življenja ni mogoče razumeti in gledati drugače, razen skozi njo.

Mar moli ali preklinja, ko pravi na Sv. Heleni: »Jezus Kristus bi ne bil Bog, če bi ne bil umrl na križu?«⁴⁹ Kako so mogla to reči prav tista usta, ki so rekla: »Tak človek, kakor jaz, pljuje na življenje milijona ljudi?« Ali sam ne ve, kaj govori? Četudi — vendar niso to prazne besede, ampak morebiti najpopolnejše in najtežje, ki so vse odločile v njegovi usodi.

Naj se tudi njemu samemu dozdeva, da Sv. Helena ni žrtev, ampak kazen. Razložiti in morebiti opravičiti ga bi se reklo, razložiti Sv. Heleno, pokazati, zakaj pri vsem tem ni kazen, temveč žrtev, ni pogin, temveč rešitev. Nič podobnega ni moglo biti v usodi Aleksandra in Cezarja, a Napoleon bi brez tega ne bil junak krščanske — pri vsem tem krščanske Francije, pri vsem tem krščanskega človeštva.

³¹ Thiébauld, V. 277.³² Houssay, 1815, III. 356.³³ Houssay, 1815, III. 165.³⁴ V. Hugo, Châtiments.³⁵ Mémoires, I. 177.³⁶ Ségur, II. 461.³⁷ Lacour-Gayet, 207.³⁸ Himna kralju Ahenatonu v grobnicah Tel-el-Amarna, 1350. leta pred Kristusom.³⁹ Lacour-Gayet, 570.⁴⁰ Ibid., 481.⁴¹ Bloy, 141.⁴² Mémoires, III. 370.⁴³ Mémoires, I. 460.⁴⁴ Ibid., II. 42.⁴⁵ O'Meara, I. 200.⁴⁶ O'Meara, I. 200.⁴⁷ Ségur, Hist. et mém. V. 306.⁴⁸ Lacour-Gayet, Napoléon, 481.⁴⁹ Ibid., 503.⁵⁰ Ibid., 481.

Širite in naročajte naš tednik!

Urednik in izdajatelj Drago Kornhauser v Ljubljani.